

2010. október

Jelenségnaptár

HOLDFÁZISOK

Október 1.	03:52 UT	utolsó negyed
Október 7.	18:45 UT	újhold
Október 14.	21:27 UT	első negyed
Október 23.	01:37 UT	telehold
Október 30.	12:46 UT	utolsó negyed

MIRA-MAXIMUMOK

	Csillag	Max. (m)	Térkép
10.02.	SZ Aur	8,6	VA 12
10.04.	W Aqr	8,9	VA 5
10.04.	R Del	8,3	
10.06.	R And	6,9	VA 11
10.06.	UW And	9,6	VA 13
10.06.	V Peg	8,7	
10.06.	S UMa	7,8	VA 11
10.09.	WY Cyg	8,6	VA 10
10.11.	BU And	9,5	
10.11.	S Peg	8,0	VA 4
10.15.	Y And	9,2	VA 7
10.16.	Mira Cet	3,4	VA 6
10.19.	SS Cas	9,8	VA 11
10.19.	R Boo	7,2	VA 14
10.22.	RS Aqr	10,0	
10.22.	R CMi	8,0	VA 13
10.22.	DO Her	10,3	VA 13
10.25.	RT Cam	9,1	
10.26.	R Ari	8,2	VA 10
10.26.	RT Dra	9,1	
10.27.	RR Cep	10,2	
10.27.	X Peg	9,4	VA 16
10.28.	T Her	8,0	VA 6
10.28.	RT Lyr	10,1	VA 16
10.29.	SS Oph	8,7	
10.30.	W Psc	9,8	
10.31.	V369 Cyg	9,7	

A bolygók láthatósága

Merkúr: Október elején még jól megfigyelhető a hajnali égen. 1-jén egy órával kel a Nap előtt, de láthatósága fokozatosan romlik. 17-én felső együttállásban van a Nappal. A hónap hátralévő részében nem figyelhető meg.

Vénusz: A hónap elején még látható napnyugta után a horizont felett. 1-jén fél órával nyugszik a Nap után. Láthatósága gyorsan romlik, október 10-e után elvesz a napnyugta fényében. 29-én alsó együttállásban van a Nappal. Fényessége $-4,6^m$ -ról $-4,0^m$ -ra növekszik, látszó átmérője $44,5''$ -ről $61,4''$ -re nő, fázisa 0,2-ről 0,06-ra csökken.

Mars: Előretartó mozgást végez előbb a Libra, majd a Scorpius csillagképben. Napnyugta után figyelhető meg, október elején két, a végén egy órával nyugszik a Nap után. Fényessége $1,5^m$ -ről $1,4^m$ -ra nő, míg látszó átmérője $4,2''$ -ről $4,1''$ -re csökken.

Jupiter: Hátráló mozgást végez a Pisces, majd az Aquarius csillagképben. Hajnalban nyugszik, az éjszaka első felében feltűnően látszik a délnyugati égen. Fényessége $-2,9^m$, átmérője $49''$.

Szaturnusz: Előretartó mozgást végez a Virgo csillagképben. Október 1-jén együttállásban van a Nappal. A hónap végén már látható a hajnali ég alján, ekkor két órával kel a Nap előtt. Fényessége $0,8^m$, látszó átmérője $16''$.

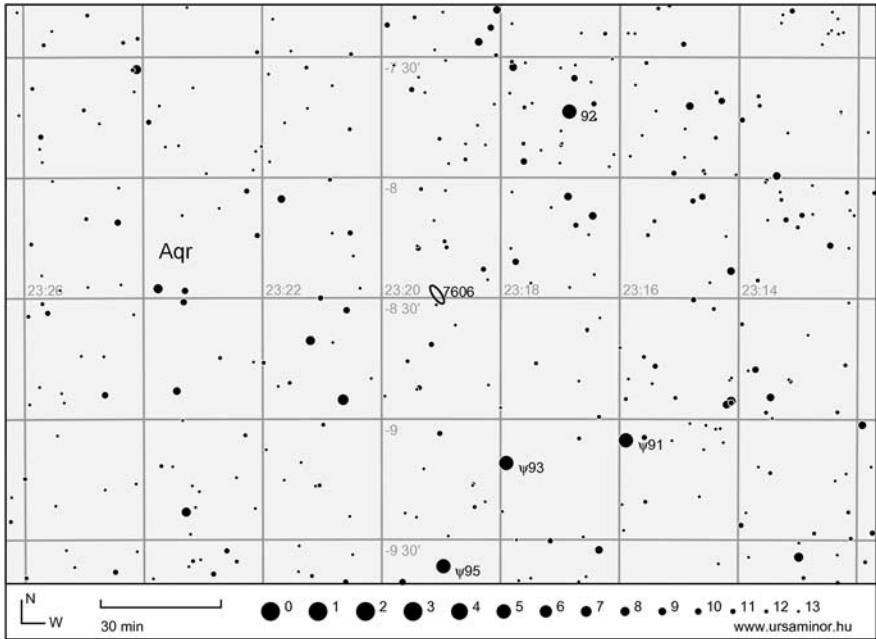
Uránusz: Az éjszaka nagy részében látható a Pisces csillagképben. Kora hajnalban nyugszik.

Neptunusz: Az éjszaka első felében figyelhető meg a Capricornus csillagképben. Éjfél után nyugszik.

Kaposvári Zoltán

A hónap mélyég-objektuma: az NGC 7606 az Aquariusban

Az őszi Tejút mellett sok galaxist is kínál, bár a tavasziakhoz képest ezek meglehetősen elhanyagoltak. Évek óta nem érkezik megfigyelés szinte egyetlen őszi, égi egyen-

lító alatti galaxisról sem, holott ezek egy része egészen kellemes magasságban delel, fényessége pedig megüti tavaszi rokonai szintjét. A Vízöntő legfényesebb galaxisa, a 11–11,5^m-s NGC 7606 deklinációja –8 fok, így bőven eléri a bűvös 30 fokos delelési magasságot. Az SA típusú, erősen felcsavarodott, vékonyka, de fotókon kontrasztos spirálkarokat mutató égitest elhelyezkedésére semmi panaszunk nem lehet, hisz a Vízöntő északkeleti felében, a 4 magnitúdós ψ^{1-2-3} Aqr csillagok alkotta jellegzetes, lapos háromszögtől 40 ívpercre található. A mérések a Tejútrendszerénél 2,5-ször (egy teljes magnitúdóval) luminózusabb galaxisnak mutatják a 130 millió fényév távolságban elhelyezkedő, különösen megtermett csillagvárost. Észlelését már 10 cm-es távcsövekkel is megkísérelhetjük vidéki ég alól, de a biztos azonosításhoz nem árt 15 cm-es műszert használnunk. Nagy távcsövekkel – 25 cm felett – biztos, hogy a spirálszerkezetből is észreveszünk valamit.

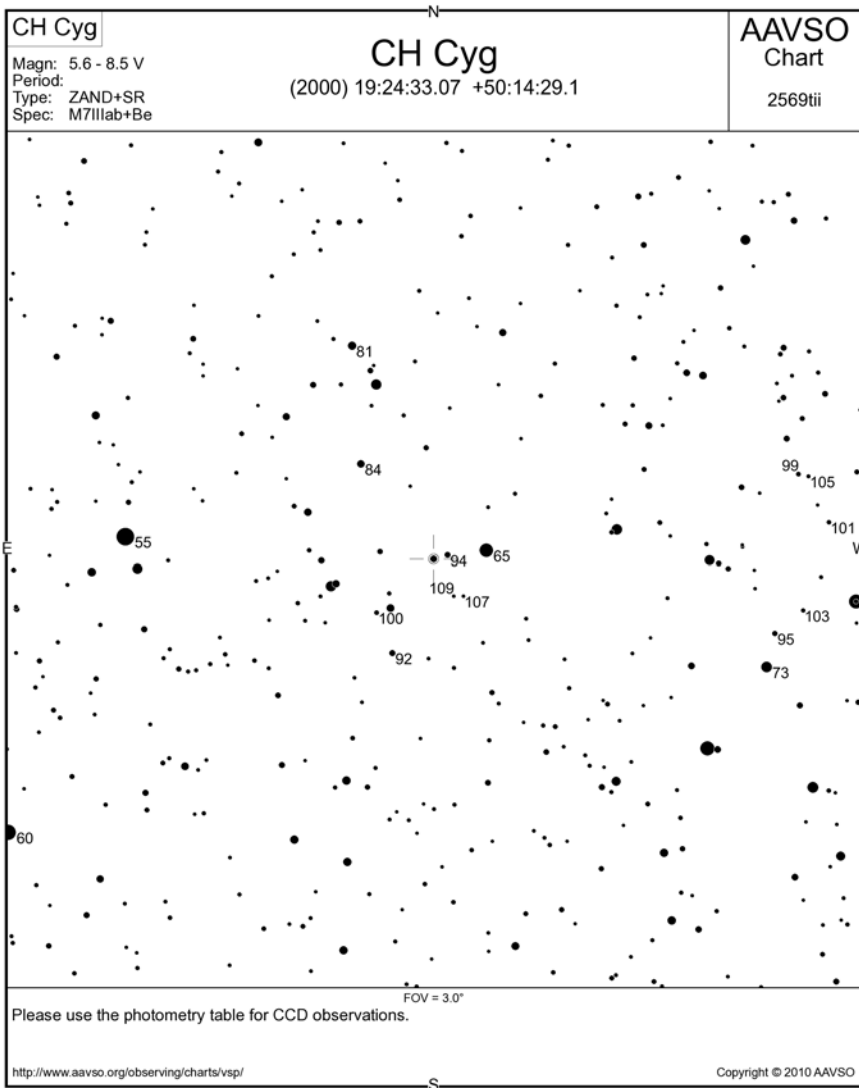
Sánta Gábor

A hónap változócsillaga: a CH Cygni

Nagyon különleges változó a Cygnus csillagkép általában binokulárral is megfigyelhető objektuma, a CH Cygni. A szimbiotikus változócsillagok egyik legfényesebbike egy vörös óriásból és egy vele kölcsönható fehér törpéből áll, utóbbi aktívan begyűjti a vörös óriás csillagszelének anyagát. Ebből forró akkréciós korong keletkezik a fehér törpe körül, melyben időnként kataklizmusos folyamatok zajlanak le: a CH Cyg egyike azon ritka szimbiotikus változóknak, melyekben a robbanásszerű kidobódások irányított gázsugarat, azaz jetet is létrehozhatnak. Maga a vörös óriás félszabályosan pulzáló csillag, jellemzően 100–200 nap közötti ciklusokkal.

Az 1980-as években közel szabadszemes fényességet is megjárt CH Cygni az utóbbi években 8–9 magnitúdó között hullámzik, ám hirtelen kifényesedés, netán szimbiotikus kitérés bármikor bekövetkezhet.

A csillag érdekessége, hogy a Kepler-űrtávcső rögzített látómezejébe éppen belesik, s amerikai kutatók folyamatosan gyűjtik a

Kepler ultraprecíz fotometriai adatait. Ez azért érdekes, mert a fehér törpét övező akkrációs korong perces-órás időskálán jelentkező villózást („flickering”) generál, aminek időbeli lefutása az akkrációs folyamatok aktuális állapotának nyomjelzője. Mellékelt térképünk alapján kis-közepes binokulárok-

kal bármikor felkereshető a Cygnus-tejút egyik eldugott sarkában, a heti rendszerességű fénybecslések pedig előbb-utóbb garantált sikerélményhez vezetnek. A CH Cyg egyike a magyar amatőrök által leggyakrabban észlelt változóknak.

(Ksl)